

I. STUDII, CERCETĂRI, ARTICOLE

REFLECȚII ASUPRA CONVENȚIEI DE LA VIENA DIN 1963 CU PRIVIRE LA RELAȚIILE CONSULARE LA A 60-A SA ANIVERSARE

JANA MAFTEI*

Abstract:

The Vienna Convention on Consular Relations, adopted in 1963, is one of the most important multilateral treaties that were negotiated and adopted by the United Nations, in the early years of its existence, and its action for the progressive development and codification of international law having codified hundreds of years of experience and practice of states in the consular field.

From this perspective, we aimed to analyse issues related to the process of the setting up the consular institution until the adoption of this Convention, the importance of the provisions of the Conventions and its role in the field of current consular relations, as well as the extent to which the right to consular protection and assistance can be considered a fundamental right.

For the drafting of the paper, we used as research methods the analysis of the problems generated by the mentioned subject, with reference to the doctrinal points of view expressed in treatises and specialised literature, documentary research, interpretation of legal norms on the subject.

Keywords: consular assistance, consular protection, human rights, law on consular relations

Résumé :

La Convention de Vienne de 1963 sur les relations consulaires constitue l'un des traités multilatéraux les plus importants négociés et adoptés sous les auspices de l'Organisation des Nations Unies, au cours des premières années d'existence de cette organisation, et de son action en vue du développement progressif et de la codification des droit international et a le mérite de codifier des centaines d'années d'expérience et de pratique des États dans le domaine consulaire.

Dans cette perspective, nous avons entrepris d'analyser les aspects liés au processus de création de l'institution consulaire jusqu'à l'adoption de cette convention, l'importance des règlements de la convention et son rôle dans le domaine des relations consulaires actuelles,

---

* Prof. univ. dr., Universitatea „Danubius” din Galați, e-mail: janamaftei@univ-danubius.ro

ainsi que la mesure dans laquelle le droit à la protection et à l'assistance consulaires peut être considéré comme un droit fondamental.

Pour l'élaboration de l'article, j'ai utilisé comme méthodes de recherche l'analyse des problèmes générés par le sujet mentionné, en référence aux points de vue doctrinaux exprimés dans les traités et ouvrages spécialisés, la recherche documentaire, l'interprétation des normes juridiques en la matière.

Mots-clés : assistance consulaire, protection consulaire, droits de l'homme, loi sur les relations consulaires

1. Considerații introductive

Subiect constant al cercetării noastre, am abordat și cu alte prilejuri tema reglementării relațiilor consulare, din perspectiva diverselor componente sau aspecte ale activității consulare.

Anul acesta s-au împlinit 60 ani de la adoptarea Convenției de la Viena din 1963 cu privire la relațiile consulare (denumită în continuare CVRC), ceea ce a constituit un argument determinant și o motivație inspiratoare pentru a ne opri din nou atenția asupra acestui document și conținutului său reglementativ, pretext pentru a reflecta asupra evoluției relațiilor consulare de la adoptarea CVCR și asupra aspectelor relative la dezvoltarea dreptului consular, precum și asupra măsurii în care dreptul la protecție și asistență consulară poate fi considerat un drept fundamental.

Pentru a înțelege importanța reglementărilor CVRC și rolul acesteia în sfera relațiilor internaționale actuale în domeniul consular, considerăm necesar a face mai întâi o incursiune în desfășurarea istorică a procesului constituirii instituției consulare până la adoptarea acestei convenții.

Instituția consulară a apărut cu sute de ani în urmă, fapt dovedit de cercetările istorice, care au demonstrat că nașterea activității consulare a fost determinată, la origine, de nevoile negoțului, în contextul schimburilor comerciale dintre state precum și a deplasărilor persoanelor peste granițele naționale, ceea ce a contribuit nu numai la dezvoltarea relațiilor comerciale între state, dar și la necesitatea ocrotirii persoanelor fizice și juridice ale unui stat, aflate pe teritoriul altui stat.¹

S-a constatat chiar că apariția relațiilor consulare a precedat activitatea diplomatică. Motivația acestui fapt rezidă în aceea că dezvoltarea relațiilor comerciale a generat pe de o parte stabilirea reședinței comercianților în alte țări și nevoia stabilirii statutului și a protecției lor, iar pe de altă parte promovarea intereselor acestora. Referitor la acest fapt, Mircea Malița considera

¹ Lee, L.T. (2008), *Consular Law and Practice*, Oxford University Press, New York, pp. 11 și urm.

că: „negustorii străini, stabiliți pe pământul altor țări, au simțit, se pare, nevoia de a-și apăra interesele în cazul pricinilor ivite între ei sau în relațiile lor cu localnicii, recurgând la judecători aleși dintre oameni de același neam, după legile și obiceiurile naționale”.²

În opinia lui Aurel Bonciog, apariția consulatelor este legată de „evoluția drepturilor conferite străinilor stabiliți într-un stat, pe de o parte; pe de altă parte, ea este rezultatul experienței sociale care a promovat, treptat, ideea de acceptare a tutelei internaționale a statelor pentru toți cetățenii lor, oriunde s-ar afla, pe bază de reciprocitate”.³

Existența relațiilor consulare, însă, își are rădăcinile adânc înfipite în istorie, germenii instituției consulare aflându-și originea în antichitate.⁴ În literatura de specialitate este amintită existența *proxenos*-ului în Grecia antică, ca precursor al consulului din zilele noastre. *Proxenia*, adică *ospitalitatea*, constituie cea mai veche formă a relațiilor internaționale pașnice și a dreptului internațional în Grecia. Prin intermediul *proxeniei*, impusă de legăturile comerciale intense dintre cetățile grecești, se acordau străinilor, pe bază de reciprocitate, anumite drepturi și privilegii în intenția de a proteja bunurile și persoanele acestora.⁵ În lucrarea „Istoria diplomației” se precizează că „*există proxenie între diferite persoane, ginți, triburi și chiar state întregi*”, iar *proxenul*, locuitor al unui oraș, „*aducea servicii altui oraș, primind persoane particulare, cât și soli, luând asupra-și apărarea intereselor orașului respectiv și obligația morală de a-i servi ca intermediar în relațiile cu autoritățile orașului său natal. La rândul său, în cetatea de care se lega astfel, el se bucura de anumite avantaje în raport cu alți străini în ce privește comerțul, impozitele, justiția, precum și alte privilegii*”.⁶ Acest post de onoare presupunea atribuirea oarecum similare consulatelor apărute în epoca modernă. Harold Nicolson precizează că acesta era originar din orașul în care își avea reședința, dar promova și apăra interesele cetățenilor statului care îl numise și că funcția de *proxenos* se bucura de mare cinste, fapt care făcea ca mulți bărbați de seamă să dorească să fie investiți cu o asemenea calitate: „*Astfel, Pindar devenise proxenos al Atenei la Teba, iar Demostene proxenos al Tebei la Atena. Postul acesta tindea să devină ereditar, iar*

² Malița, M. (1975), *Diplomația. Școli și instituții*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Didactică și Pedagogică, București, p. 249

³ Bonciog, A. (2000), *Drept consular*, ediția a III-a, Ed. Fundației „România de Măine”, București, p. 19.

⁴ Maftai, J., (2010), *Activitatea consulară*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, p. 10 și urm.

⁵ Miga-Besteliu, R. (2003), *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Ed. All Beck, București, p. 20

⁶ Potemkin, V.P. et al. (1962), *Istoria diplomației*, Ed. Științifică, București, p. 29

instituția servea nu numai pentru sprijinirea comercianților care vizitau un oraș străin, ci și pentru inițierea tratatelor diplomatice sau atenuarea vrăjmășiei reciproce care învenina și diviza lumea elenă.” Același autor apreciază că în secolul al V-lea î.Hr., grecii au dezvoltat principii unanim acceptate privind atribuțiile consulilor.⁷ Proxenosul beneficia de garanția protecției, iar în cazul uciderii sale se aplica vinovatului aceeași pedeapsă ca în cazul uciderii unui cetățean atenian.⁸ În secolul al VI-lea î.Hr., coloniile grecești își alegeau un conducător, numit *prostates*, care le reprezenta în fața autorităților locale și le administra dreptul propriu.

În dreptul roman, cuvântul „*consul*” era folosit pentru a desemna pe unul dintre cei doi magistrați, cărora le revenea magistratura supremă, ca succesori ai posesorilor de prerogative regale⁹. Sub Republică, doi consuli erau aleși anual, servind cu drept de veto asupra acțiunilor fiecăruia. De altfel, „*consules*” se traduce prin „*aceia care merg împreună*”. Ei se aflau în fruntea subsistemului magistraturilor, în vârful ierarhiei magistraților.¹⁰ Consulul a fost „*cel mai înalt oficiu*” ales prin vot al Republicii Romane și „*un oficiu electoral*” în timpul Imperiului.¹¹ Consulii executau îndatoriri religioase, dar și militare.¹² Rolul lor era de a convoca și prezida Senatul, dar și adunările populare (*comitia curiata* și *comitia centuriata*).¹³ La început erau aleși numai din rândul patricienilor, dar, începând cu anul 367 î.Hr., prin Legea Sextia, puteau fi aleși și dintre plebei.¹⁴ Așadar, nu corespundeau, din punct de vedere al atribuțiilor, cu ceea ce numim astăzi *consul*. Noțiunea de *consul* nu avea nicio legătură cu protecția străinilor, ci desemna pe șeful administrației statului.¹⁵ În societatea romană, existau persoane oficiale care reprezentau comunitatea romană și pe diferiții cetățeni în relațiile cu străinii, precum *recuperatores*, judecători speciali, aleși

⁷ Nicolson, H. (1966), *Arta diplomatică*, Ed. Politică, București, p. 9

⁸ Meiggs, R. (1949), *A Note on Athenian Imperialism*, în *The Classical Review*, Vol. 63, No. 1, Cambridge University Press on behalf of The Classical Association, p. 9

⁹ Năstase D. (2006), *Drept diplomatic și consular*, Ed. Fundației „România de Măine”, București, p. 257

¹⁰ Cizek, E. (2002), *Istoria Romei*, Ed. Padeia, București, p. 55

¹¹ Drimba, O. (1997), *Istoria culturii și civilizației*, vol. 3, Ed. Saeculum I.O., Ed. Vestala, București, p. 242

¹² Molcuț, E., Oancea, D. (1997), *Drept roman*, Casa de editură și presă „Șansa” S.R.L., București, p. 31; Brasiello, U. (1951), *Pretore “Gaiano” e Pretore “Imperiale”*, în Moschetti, G. (a c. di), *Atti del congresso internazionale di diritto romane e di storia del diritto*, Milan, p. 149

¹³ Braunstein, F., Pepin, J.F. (1991), *Ghid de cultură generală*, Ed. Orizonturi, Ed. Lider, București, p. 54

¹⁴ Tomulescu, C., (1958), *Manual de drept roman*, București, p. 779 și urm.

¹⁵ Bonciog, A. (1996), *Drept consular*, Ed. Fundației „România de Măine”, București, p. 16

în număr de trei până la cinci, care cercetau litigiile referitoare la pretențiile materiale ridicate de romani sau de reprezentanții orașelor învecinate; în perioada veche a istoriei Romei, aceștia erau aleși din rândul romanilor sau erau reprezentanți ai altor triburi italice; mai târziu, nu puteau fi aleși decât din rândul romanilor.¹⁶ În anul 242 î.Hr. apare funcția de *praetor peregrinus*¹⁷, înalt funcționar de stat care organiza judecarea proceselor dintre peregrini și romani, aplicând *jus gentium* (dreptul ginților, dreptul popoarelor), știut fiind faptul că *jus civile* se aplica numai cetățenilor romani (*ius proprium civium romanorum*).¹⁸ Apariția pretorului peregrin trebuie pusă, pe plan economic, în legătură cu dezvoltarea schimbului de mărfuri, iar pe plan juridic, în legătură cu dezvoltarea dreptului ginților.¹⁹

La fel ca și diplomația europeană modernă, instituția consulară s-a născut în Evul Mediu, în Italia. Literatura de specialitate a reținut opinia referitoare la condițiile în care primii consuli au fost desemnați în sec. al XII-lea de Republicile italiene în Levant pentru protecția compatrioților lor.²⁰ În fapt, în timpul cruciadelor, orașele comerciale, precum Veneția și Genova, trimiteau funcționari însărcinați să vegheze apărarea intereselor lor economice și a cetățenilor lor.²¹ Făcând trimitere la lucrările unor autori străini²², Mircea Malița consideră că instituția consulară „așa cum este ea cunoscută astăzi, își are originea în vechii *consules mercatorum*, cunoscuți în istoria orașelor din evul mediu”.²³ *Consules mercatorum* erau aleși de comunitățile de negustori creștini din Levant dintre ei drept conducători, pentru a apăra interesele comunității pe care o reprezentau și rezolvau litigiile apărute între membrii comunității respective, prin aplicarea legii statului de care aparțineau.²⁴ Și Dumitru Mazilu²⁵ semnaleză existența acestui consul, citând lucrarea „*Le*

¹⁶ Potemkin, V.P. *et al.*, *op. cit.*, p. 55

¹⁷ Cocoș, Șt. (2000), *Drept roman*, Ed. All Beck, București, p. 20

¹⁸ Jakotă, M.V. (1993), *Dreptul roman*, vol. I, Ed. Chemarea, Iași, pp. 65-68

¹⁹ Molcuț, E., Oancea, D., *op. cit.*, p. 32

²⁰ Dinh, N.Q (2009), *Droit international public*, 8-e edition, LGDJ, Paris, p. 844

²¹ Genet, R., (1931), *Traité de diplomatie et le droit diplomatique*, tome I, Ed. A. Pedone, Paris, p. 19

²² Oppenheim, L. (1920), *International Law*, 3rd ed., Longmans, Green & Co., London; Sen, B. (1975), *A diplomat's Handbook of International Law and Practice*, Haga, Boston, Londra

²³ Malița, M., *op. cit.*, p. 249

²⁴ Geamănu, Gr. (1983), *Drept internațional public*, vol. II, Ed. Didactică și Pedagogică, București, pp. 47-48

²⁵ Mazilu, D. (2003), *Diplomația. Drept diplomatic și consular*, Ed. Lumina Lex, București, p. 289

droit international public positif a profesorului J. de Louter²⁶. Aurel Bonciog menționează că în perioada Evului Mediu consulii de comerț erau foarte răspândiți și purtau denumiri diferite, precum *talonari, bailos, conservadores, aldermeni, priormercantorum, senescales, praetoras* etc.²⁷ În doctrina românească din prima jumătate a secolului al XX-lea se consemnează că „în timpul Evului Mediu au existat astfel de consuli, însă consulii de atunci nu aveau caracterul pe care-l au consulii de azi. Consulii de atunci erau niște persoane alese dintre negustori sau dintre corporațiunile de negustori dintr-un oraș sau dintr-o cetate și acești consuli aleși dintre negustori sau din corporațiunile negustorești, aveau misiunea să judece toate neînțelegerile care s-ar ivi între negustorii aceluiași oraș și negustorii streini, care ar fi venit în acel oraș”²⁸.

Începând cu secolul al XV-lea, consulii nu vor mai fi aleși de cetățeni, de supușii străini ai unui oraș, care făceau comerț cu același oraș; statele se organizează, se unifică, autoritatea centrală a statului devine mai puternică, conducătorii își dau seama de importanța pe care o au consulii și de aici înainte consulii sunt numiți de către autoritatea centrală a statului, de guvernul acelor state²⁹, ei devin funcționarii acestui stat, însărcinați să apere interesele supușilor statului, care se găseau în acele porturi sau orașe străine.

Secolul al XVI-lea marchează o altă etapă în evoluția instituției consulare; începând de acum consulii sunt numiți de metropolă, având sarcina să apere interesele naționalilor, „consulul devine organul unui stat, cu sarcina de a apăra interesele acestuia și ale cetățenilor săi”, după cum opina Grigore Geamănu.³⁰

În urma Tratatelor de la Westfalia de la 1648, care consacră „o nouă ordine europeană interstatală”³¹, statele devin singurele sisteme politice legitimate din Europa, sistemul westfalian legitimând o organizare a statelor suverane³². De la această epocă se înființează aproape pretutindeni legațiuni permanente, încetează legațiunile cu caracter temporar și în locul lor se stabilesc legațiuni permanente; agenții diplomatici încep a se ocupa de interesele politice ale supușilor lor, consulii pierzând orice caracter politic și rămânând a se ocupa numai de interesele economice.

²⁶ de Louter, J. (1920), *Le droit international public positif*, vol. II, Oxford University Press, London, p. 61 și urm.

²⁷ Bonciog, A., *op. cit.*, (2000), p. 21

²⁸ Meitani, G.(1930), *Curs de drept internațional public*, Ed. Al. T. Doicescu, București, p. 346

²⁹ *Ibidem*, p. 350

³⁰ Geamănu, Gr., *op. cit.*, p. 48

³¹ Miga-Beșteliu, R., *op. cit.*, p. 26

³² Onișoru, G. (2007), *Relații internaționale*, Ed. Fundației „România de Măine”, București, p. 64

Perioada modernă se caracterizează prin aceea că în sec. al XVII-lea are loc o scădere a importanței instituției consulare, situație determinată de dezvoltarea ideii de suveranitate și incompatibilitatea jurisdicției consulare cu drepturile suverane ale statelor de reședință, precum și extinderea practicii de a stabili misiuni diplomatice permanente în țările Europei.³³ Sunt semnificative, în acest sens, tratatul de Ryswick (încheiat între Franța și Olanda) din 1697 și cel de la Utrecht din 1713, prin care se consacră supremația totală a Angliei pe mare³⁴, precum și cel de la Versailles din 1739 care reda prevederea înscrisă în tratatul din 1967, potrivit căreia părțile nu vor folosi consuli: „În viitor nu vor fi admiși consuli de nicio parte; iar dacă s-ar considera oportun să trimită rezidenți, agenți, comisari sau alții, aceștia nu își vor putea stabili reședința, decât în locurile de reședință obișnuită a Curții” (tr.n.).³⁵

În sec. al XVIII-lea, dezvoltarea comerțului internațional și a transporturilor dau un nou impuls acestei instituției consulare. Statele și-au dat seama că prin intermediul consulilor comerțul lor poate să ia un avânt mare și puterea lor economică să crească; ca urmare, numărul consulilor s-a mărit raportat la cel al agenților diplomați. Totodată, dezvoltarea relațiilor comerciale între state, fapt datorat expansiunii schimburilor economice, a condus și la necesitatea ocrotirii persoanelor fizice și juridice ale unui stat, aflate pe teritoriul altui stat.³⁶

Evoluția ulterioară a relațiilor dintre state în domeniul consular, derularea în spațiul internațional a unei activități speciale – activitatea consulară, diversitatea izvoarelor, imprecizia unor norme de sorginte cutumiară, necesitatea precizării și sistematizării normelor juridice de drept consular au constituit motive puternice pentru ca statele să înfăptuiască codificarea lor prin instrumente juridice convenționale clare și fără echivoc. În prezent, normele de drept consular sunt codificate în cea mai mare parte prin CVRC³⁷, sunt cuprinse în convenții multilaterale cu caracter regional și în numeroase acorduri bilaterale între statele care întrețin relații consulare.

2. Codificarea dreptului consular. Adoptarea CVRC

Deși, așa cum precizam la începutul lucrării, elemente de drept consular găsim încă din cele mai vechi timpuri, codificarea normelor de drept consular apare ca un proces ce s-a desfășurat greoi și care a fost împlinit abia prin

³³ Malița, M., *op. cit.*, p. 250

³⁴ Minei, N. (1967), *De la imperiu la commonwealth*, Ed. Politică, București, p. 16

³⁵ *Apud* von Miltitz, A. (1839), *Manuel des consuls*, Publisher Asher, Londres, p. 83

³⁶ Lee, L.T. (1961), *Consular Law and Practice*, London, p. 11 și urm.

³⁷ Constantin, V. (2004), *Drept internațional public*, Ed. Universității de Vest, Timișoara, p. 384

CVRC. Majoritatea instituțiilor consulare s-au format și s-au îmbogățit pe cale cutumiară, cutuma continuând să fie și în prezent un izvor de norme generale care reglementează anumite aspecte ale relațiilor consulare.

CVRC i-au precedat, însă, și alte reglementări scrise. Reper important al procesului evoluției reglementărilor în formă scrisă aparținând dreptului consular, tratatul de prietenie și comerț semnat în februarie 1535 de Franța și Imperiul Otoman, precum și amendamentele sale, dar și tratatele similare semnate ulterior între alte puteri europene și Imperiul Otoman, recunoșteau dreptul de stabilire a comercianților europeni în principalele orașe ale imperiului; potrivit acestor reguli, europenii rezidenți în imperiu erau supuși numai legilor europene, obținând un statut privilegiat de extraterritorialitate, tribunalele otomane neputând judeca un litigiu între un european și un supus al sultanului.³⁸

Nicolae Țațomir considera că punctul de plecare în domeniul relațiilor consulare a fost, însă, Convenția de la Prado, din 1769, încheiată între Franța și Spania, prin care statele menționate au stabilit un regulament cu privire la exercitarea atribuțiilor consulilor.³⁹

În 1896, Institutul de Drept Internațional elaborează un proiect de codificare; în 1925, Institutul American de Drept Internațional propune proiectul unei convenții multilaterale. În anul 1911 a fost încheiat la Caracas de către Bolivia, Columbia, Ecuador, Peru și Venezuela primul acord multilateral în domeniul relațiilor consulare. A urmat apoi *Convenția de la Havana din 1928 cu privire la agenții consulari*, care a fost ratificată de Brazilia, Columbia, Cuba, Republica Dominicană, Ecuador, Statele Unite ale Americii, Statele Unite Mexicane, Nicaragua, Panama, Peru și Uruguay, care reglementează relațiile consulare și regimul de drept al agentului consular în cazurile absenței unui acord special între state.⁴⁰

Expansiunea fluxurilor internaționale de valori materiale și spirituale, de amplificare a relațiilor de cooperare și conlucrare în domeniile comerțului, transporturilor, tehnicii, științei, a marcat o etapă importantă în evoluția instituției consulare⁴¹, mai ales după ce-al de-Al Doilea Război Mondial, și s-a materializat în crearea unui corp de norme care să o reglementeze, dreptul consular.

³⁸ Maftci, J. (2009), *Aspects de la codification du droit consulaire*, Acta Universitatis Danubius. Juridica, vol. 5, no.1, pp. 57-72; Corm, G. (1999), *Europa și Orientul*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, p. 88

³⁹ *Apud* Geamănu, Gr. (1975), *Dreptul internațional contemporan*, vol. II, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1975, p. 56

⁴⁰ Bonciog, A. *op. cit.* (2000), p.18

⁴¹ Ecobescu, N., Bădescu, G. (coord.) (1975), *Relațiile consulare ale României. Culegere de tratate, convenții și acorduri*, Ed.Politică, București, p. 5

Punctul culminant al operei de codificare a dreptului consular îl constituie, fără putință de tăgadă, adoptarea sub egida Organizației Națiunilor Unite (ONU), în anul 1963, a CVRC.

Astfel, în 1949, Comisia de Drept Internațional a selectat subiectul relațiilor consulare ca fiind potrivit pentru codificare, considerându-se că se cuvine a i se acorda aceeași prioritate ca și codificării relațiilor și imunităților diplomatice⁴², dar examinarea sa a început în 1955⁴³ și abia în 1961 a adoptat Proiectul de articole referitoare la relațiile consulare⁴⁴.

În același an, la 18 decembrie, Adunarea Generală a ONU, îndeplinind sarcina sa „*de a încuraja dezvoltarea progresivă și codificarea dreptului internațional*” prevăzută de Carta Națiunilor Unite (art. 13), a hotărât convocarea la Viena, pentru anul 1963, a unei conferințe a ONU în scopul elaborării unei convenții privind relațiile consulare.⁴⁵

Conferința a avut loc la palatul Hofburg din Viena și s-a desfășurat între 4 martie și 24 aprilie 1963. După negocieri anevoioase ale plenipotențiarilor din cele 92 de state, datorate unor dificultăți precum „*existența unui număr imens de convenții bilaterale*”, sau „*multitudinea de soluții și practici, de multe ori diferite și contradictorii*” ori „*varietatea și complexitatea funcțiilor consulare*”⁴⁶, a fost adoptată *Convenția de la Viena cu privire la relațiile consulare*⁴⁷. Au fost, de asemenea, adoptate și două *Protocoale adiționale*,

⁴² A se vedea ONU (1949), *Yearbook of the International Law Commission*, p. 46 și urm., disponibil la https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1949_v1.pdf

⁴³ A se vedea ONU (1955), *Yearbook of the International Law Commission*, vol. I, disponibil la https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1955_v1.pdf

⁴⁴ A se vedea ONU (1961), *Yearbook of the International Law Commission*, vol. II, disponibil la https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1961_v2.pdf

⁴⁵ do Nascimento e Silva, G. E. (1964), *The Vienna Conference on Consular Relations. The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 13, No. 4, p. 1214; Quigley, J.B., (2013), *Vienna Convention on Consular Relations: in Retrospect and into the Future*, in *Southern Illinois University Law Journal*, vol.38, Ohio State Public Law Working Paper No. 251, pp. 1-2; a se vedea și *United Nations Conference on Consular Relations, Volume I: Summary Records*, disponibil la https://legal.un.org/diplomaticconferences/1963_cons_relations/vol1.shtml

⁴⁶ Anghel, I.M., (2011), *Dreptul diplomatic și Dreptul consular*, Ed. Universul Juridic, București, p. 525 și urm.

⁴⁷ Pentru detalii, a se vedea, de exemplu, Ecobescu, N., Bădescu, G., *op. cit.*, p. 6; Ahmad, M.A. (1973), *L'institution consulaire et le droit international; étude de la Convention de la Vienne du 24 avril 1963 sur les relations consulaires et la pratique des États dans ce domaine*, LGDJ, Paris; Anghel, I.M., Diaconu, I. (1964), *Codificarea dreptului consular*, Revista „Justiția nouă”, nr.5, p.49 și urm. *apud* Anghel, I.M., *op. cit.*, p. 528

care reglementează *jurisdicția obligatorie*⁴⁸ și, respectiv, *cetățenia membrilor personalului consular*⁴⁹.

Actul final al Conferinței a fost semnat la Viena la 24 aprilie 1963. CVRC și protocoalele opționale au rămas deschise pentru semnare până la 31 octombrie 1963 la Ministerul Federal pentru Afaceri Externe al Austriei și, ulterior, până la 31 martie 1964, la sediul ONU. Ele rămân deschise pentru aderare pentru toți membrii Organizației Națiunilor Unite sau părțile la Statutul Curții Internaționale de Justiție, precum și pentru orice alt stat invitat de către Adunarea Generală pentru a deveni parte, până în prezent 182 de state fiind înregistrate ca state părți la această convenție⁵⁰.

CVRC și ambele protocoale opționale au intrat în vigoare la 19 martie 1967. România a ratificat Convenția prin Decretul Consiliului de Stat nr. 481/1972, publicat în Buletinul Oficial nr. 10/28 ianuarie 1972. În expunerea de motive a Decretului Consiliului de Stat nr. 481/1972, publicat în Buletinul Oficial nr. 10/28 ianuarie 1972 pentru aderarea Republicii Socialiste România la CVRC⁵¹, se menționează că aceasta reprezintă pentru statele părți un instrument juridic corespunzător promovării relațiilor consulare.

CVRC codifică și consacră normele generale admise în practica internațională în domeniul relațiilor consulare, oferind un cadru pentru încheierea convențiilor bilaterale consulare între țări. Prevederile sale sunt în concordanță cu scopurile și principiile Cartei Națiunilor, în special cele privind egalitatea suverană a statelor, menținerea păcii internaționale și securității, precum și promovarea relațiilor de prietenie între națiuni și asigură un standard legislativ internațional pentru probleme precum modul de stabilire și întreținere a relațiilor consulare, înființarea oficiilor consulare, numirea și admiterea șefilor oficiilor consulare și a membrilor acestor oficii, exercitarea funcțiilor consulare.

3. Protecția/asistența consulară și problema drepturilor omului

Sistemul funcțiilor consulare este în măsură să ne dezvăluie raporturile multiple și complexe create de dreptul consular⁵² și alcătuiește conținutul

⁴⁸ ONU, *Protocolul opțional la CVRC referitor la soluționarea obligatorie a diferendelor*, disponibil la: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=III-8&chapter=3

⁴⁹ O.N.U., *Protocolul opțional la CVRC, referitor la cetățenia membrilor personalului consular*, disponibil la: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=III-7&chapter=3&clang=_en

⁵⁰ O.N.U., *Convenția de la Viena din 1963 privind relațiile consulare*, disponibilă la: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=III-6&chapter=3&clang=_en

⁵¹ Decretul Consiliului de Stat nr. 481/1972, publicat în Buletinul Oficial nr. 10/28 ianuarie 1972, disponibil la <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/75865>

⁵² Maresca, A. (1972), *Recueil de cours. Les relations consulaires et les fonctions du consul en matière de droit privé*, Academie Internationale de la Haye, p. 135

relațiilor consulare reprezentând totalitatea atribuțiilor pe care le au oficiile consulare și personalul lor consular care au stat, de altfel, la baza apariției instituției consulare și a dezvoltării sale ulterioare. Aceste atribuții ale reprezentanților consulari au fost stabilite prin cutume, tratate și convenții consulare bilaterale, în funcție de interesele statelor⁵³, iar CVRC le enumeră extensiv, însă nu și exhaustiv⁵⁴, în art. 5. Potrivit reglementărilor CVRC, consulii sunt chemați să îndeplinească funcții numeroase și extrem de variate, scopul îndeplinirii acestora fiind acela de a proteja interesele economice, comerciale, culturale ori științifice ale statului trimitător, precum și ale cetățenilor săi în statul de reședință, față de care au atribuții referitoare la asistența și protecția consulară, considerată de majoritatea autorilor cea mai reprezentativă, importantă și activă funcție consulară, constituind esența instituției consulare.⁵⁵

Recunoscut în doctrina de specialitate⁵⁶, dreptul statului de a-și proteja cetățenii a fost afirmat și de practica statelor și se concretizează în sarcina consulului de a veghea ca drepturile conaționalilor săi să fie respectate într-o țară străină, de a lua toate măsurile pe care le consideră necesare și utile pentru a realiza acest scop. Într-o exprimare plastică aparținând lui P.L.E. Pradier-Fodéré, prin activitatea desfășurată de consulii săi, „*statul își extinde brațul protector pe întreaga suprafață a globului*”.⁵⁷

Asigurarea și apărarea drepturilor și intereselor cetățenilor reiese din însăși esența noțiunii de cetățenie, fundamentul juridic al protecției consulare fiind raportul de cetățenie și intră în capacitatea oricărui cetățean dreptul de a cere apărarea și protecția statului său, acest drept fiind garantat în mod egal alături de alte drepturi și libertăți de către actul fundamental – Constituția statului, dar și de documente internaționale, precum Declarația universală a drepturilor omului, Convenția cu privire la drepturile copilului, Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice etc.⁵⁸

⁵³ Malița, M., *op. cit.*, p. 258; Oppenheim, L., *op. cit.* (1920), p. 837; Mazilu, D., *op. cit.* p.296, Anghel, I.M., *op. cit.*, p.591 și urm.

⁵⁴ Constantin, V., *op. cit.* p. 395

⁵⁵ Anghel, I.M. *op. cit.* p. 623; Oppenheim, L. (1955), *International Law, A Treaties*, vol. I, *Peace*, 8th ed., Longmans, Green & Co., London, New York, p. 838-839; Maresca, A. (1966), *Le relazioni consolari*, Giuffrè Editore, Milano, p. 353

⁵⁶ Lee, L.T. (1990), *Consular Law and Practice*. Clarendon Press, Oxford, p.124; Anghel, I. M., *op. cit.*, pp. 540-567; Maftei, J., *op. cit.*, (2010), pp. 9-39 ș.a.

⁵⁷ *Apud* Stuart, G. H. (1952), *American Diplomatic and Consular Practice*, Appleton-Century-Crofts, New York, p. 372

⁵⁸ Maftei, J., *op. cit.* (2010), pp. 127-128

CVRC menționează distinct în cuprinsul reglementărilor sale cele două funcții: art. 5 lit. e): „a acorda ajutor și asistență cetățenilor persoane fizice și juridice ai statului trimițător”; art. 5 lit. a): „a proteja în statul de reședință interesele statului trimițător și ale cetățenilor săi, persoane fizice sau juridice, în limitele admise de dreptul internațional”.

Deși cele două funcții (asistența consulară și protecția consulară) urmăresc același scop și pot fi îndeplinite concomitent uneori, există multe elemente ce contribuie la distincția dintre ele. Astfel, asistența consulară constituie, de regulă, un raport cu caracter național, intern, bilateral, care are loc între funcționarul consular și conaționalul său, care presupune comunicarea cu acesta, îndrumarea lui, sprijin, acordarea de sfaturi, de recomandări și nu presupune neapărat stabilirea unui contact între funcționarul consular și organele statului de reședință, dar consulul poate solicita autorităților competente informații referitoare la situațiile în care interesele conaționalilor săi sunt lezate, poate să-i asiste pe aceștia pe lângă organele jurisdicționale, poate să îndeplinească rolul de interpret etc. Protecției consulare i se adaugă implicarea autorității statului de reședință, fapt de natură a internaționaliza acest raport, în care funcționarul consular își valorifică dreptul de a acționa în baza raportului de cetățenie preexistent în favoarea conaționalilor săi prevalându-se de calitatea sa oficială de organ al statului. Pe de altă parte, chiar dacă pot fi îndeplinite concomitent, succesiunea logică în timp a acestor funcții presupune îndeplinirea mai întâi a acțiunilor de asistență consulară și apoi a celor de protecție.⁵⁹

Ion M. Anghel consideră protecția consulară un drept al cetățeanului, însă nu și o obligație a statului în cauză, ci o facultate a sa, „un drept discreționar de care dispune”, acesta putând să decidă asupra efectuării demersului în funcție de împrejurările și interesele generale naționale, de respectarea principiilor fundamentale care guvernează relațiile dintre state, de angajamentele internaționale valabil asumate; abținerea funcționarului consular în ce privește acordarea protecției solicitată de un național al său nu ar constitui, în principiu, „temei pentru acțiunea în daune-interese contra lui personal sau a

⁵⁹ Maftai, J. (2022), *Asistența consulară a cetățenilor – atribut al statului trimițător/Consular assistance and protection of citizen–attribute of the sending state*, Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale, Nr. 1, vol. 17/2022, p. 20 și urm.; Lăpuște, I.-M. (2019), *Asistența și protecția consulară oferită cetățenilor europeni prin intermediul misiunilor diplomatice/oficiilor consulare ale României*, Revista Romana de Dreptul Muncii, nr. 3, 2019, p. 45

statului pe care-l reprezintă – afară dacă o asemenea răspundere nu este impusă unuia sau altuia sau ambilor împreună, prin legea acelu stat.”⁶⁰

Exercitarea asistenței și protecției consulare de către funcționarii consulari este facilitată de comunicarea și de contactul cu cetățenii statului trimițător, art. 36 din CVRC stabilind că:

„a) funcționarii consulari trebuie să aibă libertatea de a comunica cu cetățenii statului trimițător și de a avea acces la aceștia. Cetățenii statului trimițător trebuie să aibă aceeași libertate de a comunica cu funcționarii consulari și de a avea acces la ei;

b) autoritățile competente ale statului de reședință trebuie să avertizeze fără întârziere postul consular al statului trimițător atunci când, în circumscripția sa consulară, un cetățean al acestui stat este arestat, încarcerat sau pus în stare de detențiune preventivă sau reținut în orice altă formă de detențiune, dacă cetățeanul în cauză cere aceasta. Orice comunicare adresată postului consular de către persoana arestată, încarcerată sau pusă în stare de detențiune preventivă sau reținută în orice altă formă de detențiune, trebuie, de asemenea, transmisă fără întârziere de către aceste autorități. Acestea trebuie să informeze fără întârziere persoana în cauză despre drepturile care îi revin în baza prezentului alineat;

c) funcționarii consulari au dreptul de a vizita pe un cetățean al statului trimițător care este încarcerat, în stare de detențiune preventivă sau reținut în orice altă formă de detențiune, de a se întreține și de a purta corespondență cu el, precum și de a lua măsuri pentru asigurarea reprezentării lui în justiție. De asemenea, ei au dreptul de a vizita pe un cetățean al statului trimițător care se află încarcerat sau deținut în circumscripția lor în executarea unei hotărâri judecătorești. Cu toate acestea, funcționarii consulari trebuie să se abțină de a interveni în favoarea unui cetățean încarcerat sau aflat în stare de detențiune preventivă sau reținut în orice altă formă de detențiune, dacă cetățeanul în cauză se opune în mod expres la aceasta.”

Potrivit acestor reglementări, statul de reședință nu trebuie să limiteze în nici un fel posibilitățile de comunicare dintre funcționarul consular și cetățeanul statului trimițător care solicită asistență și protecție consulară și accesul acestuia la oficiul consular. Mai mult decât atât, autoritățile statului de reședință au chiar obligația de a notifica consulului statului trimițător în cel mai scurt timp în situația dispunerii unor măsuri privative de libertate și de a informa persoana în cauză despre drepturile care îi revin.

⁶⁰ Anghel, I.M., *op. cit.*, p. 629

Încălcarea obligației de a facilita accesul consular la resortisanții arestați a fost invocată de către SUA în cauza supusă judecării Curții Internaționale de Justiție (CIJ), în urma ocupării Ambasadei sale la Teheran de către militanții iranieni la 4 noiembrie 1979 și capturării și reținerii ca ostatici a membrilor personalului său diplomatic și consular.⁶¹ CIJ a susținut că sechestrarea ostaticilor a făcut imposibilă asigurarea protecției consulare a acestora și a reafirmat importanța principiilor dreptului internațional care guvernează relațiile diplomatice și consulare dintre state. De menționat și faptul că argumentația SUA a inclus și afirmația conform căreia, în domeniul protecției consulare, CVRC acordă drepturi nu numai statelor, ci și indivizilor.⁶²

Guvernul Mexicului a invocat încălcarea dreptului la notificare consulară și la comunicare consulară în cazul *Avena*, susținând că cetățenii săi nu fuseseră informați la momentul arestării cu privire la accesul la un consul al Mexicului și a cerut restabilirea *status quo ante*, prin caracterizarea accesului consular ca o problemă de drepturi ale omului, afirmând că dreptul la notificare consulară și la comunicare consulară în temeiul CVRC este un drept fundamental al omului care face parte dintr-un proces echitabil în cadrul procedurilor penale și ar trebui garantat pe teritoriul fiecăreia dintre părțile contractante la CVRC, încălcarea lui având ca efect *ipso facto* vicierea întregului proces al procedurilor penale desfășurate cu încălcarea acestui drept fundamental.⁶³ Referitor la identificarea accesului consular ca drept fundamental, CIJ a răspuns Mexicului că problema dacă drepturile prevăzute de CVRC sunt sau nu drepturi ale omului nu este o chestiune pe care Curtea trebuie să o decidă și că nici textul, nici obiectul și scopul CVRC, precum și nicio indicație din lucrările pregătitoare nu susțin această concluzie.

Dreptul la acces consular este, însă, abordat din perspectiva drepturilor omului de alte organisme și documente internaționale. Astfel, în 2001, Comisia ONU pentru Drepturile Omului, abordând chestiunea pedepsei capitale, a adoptat Rezoluția 77/2002 în cuprinsul căreia îndeamnă toate statele care încă mențin pedeapsa cu moartea „să respecte garanțiile care asigură protecția drepturilor celor care se confruntă cu pedeapsa cu moartea și să respecte pe

⁶¹ CIJ, *United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (United States of America v. Iran)*, disponibil la <https://www.icj-cij.org/case/64>

⁶² Quigley, J.B., *op. cit.*, p. 7

⁶³ CIJ, *Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America)*, Judgment, I. C. J. Reports 2004, disponibil la <https://www.icj-cij.org/case/128>

*deplin obligațiile lor internaționale, în special cu cele prevăzute la articolul 36 din Convenția de la Viena din 1963 privind relațiile consulare.*⁶⁴

În art. 2 din *Codul de conduită al oficialilor ce aplică legea*, adoptat de Adunarea Generală a ONU la 17 decembrie 1979, se menționează că aceștia „trebuie să respecte și să protejeze demnitatea umană și să mențină și să susțină drepturile omului ale tuturor persoanelor” în îndeplinirea îndatoririi lor. Important de remarcat este faptul că în *Comentariul* la acest articol se menționează printre instrumentele internaționale relevante care protejează drepturile omului și CVRC, alături de Declarația universală a drepturilor omului, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, Declarația privind protecția tuturor persoanelor împotriva torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante, Convenția internațională pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, Convenția pentru prevenirea și pedepsirea crimei de genocid etc.⁶⁵

De evidențiat este și faptul că prin intermediul unor astfel de tratate se reglementează aspecte referitoare la respectarea drepturilor omului în derularea procedurilor penale ce ar putea fi invocate în cazul încălcării accesului consular (a se vedea, de exemplu, art. 9 alin. (3) și art. 14 alin. (3) lit. a) din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice; art. 40 din Convenția cu privire la drepturile copilului etc.). De asemenea, au fost create mecanisme și proceduri internaționale prin care respectarea accesului consular de către state poate fi supravegheată ca o chestiune de drepturile omului, statele părți la tratatele privind drepturile omului fiind obligate să raporteze periodic unui comitet instituit în temeiul unui astfel de tratat (de exemplu, Comitetul pentru drepturile copilului, Comitetul pentru eliminarea discriminării rasiale etc.). Potrivit procedurilor acestor comitete, un stat parte sau orice persoană fizică care susține o încălcare a prevederilor tratatului respectiv poate formula o comunicare cu privire la aceasta, inclusiv în cazul unei încălcări a accesului consular.

J.B. Quigley consideră că dreptul de acces consular prevăzut de art. 36 al CVRC a devenit atât de generalizat, încât este recunoscut în prezent ca drept cutumiar în materia drepturilor omului.⁶⁶

⁶⁴ Comisia ONU pentru Drepturile Omului, *Resolution 2002/77, The question of the death penalty*, E/CN.4/RES/2002/77, disponibilă la https://ap.ohchr.org/documents/sdpage_e.aspx?b=1&se=6&t=11

⁶⁵ Adunarea Generală a ONU, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials*, A/RES/34/169 (Dec. 17, 1979), disponibil la <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/code-conduct-law-enforcement-officials>

⁶⁶ Quigley, J.B., *op. cit.*, p.25

Având în vedere necesitatea consolidării protecției (diplomatice) și consulare a cetățenilor europeni, Uniunea Europeană a inclus dreptul cetățenilor europeni la protecție consulară în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene și a conferit prin reglementări proprii o nouă dimensiune a acestui drept: „Orice cetățean al Uniunii beneficiază, pe teritoriul unei țări terțe în care statul membru, al cărui resortisant este, nu este reprezentat, de protecția autorităților diplomatice sau consulare ale oricărui stat membru, în aceleași condiții ca și resortisanții aceluia stat” (art. 46).⁶⁷

4. În loc de concluzii

Adoptarea CVRC a fost considerată de Luke T. Lee „fără îndoială cel mai important eveniment din întreaga istorie a instituției consulare”⁶⁸, având meritul de a fi codificat sute de ani de practică consulară a statelor. CVRC a adus consistente îmbunătățiri reglementării relațiilor consulare dintre state și a contribuit semnificativ la asigurarea drepturilor cetățenilor lor aflați în altă țară și constituie dovada incontestabilă pe care statele o acordă dezvoltării relațiilor armonioase dintre ele în acest domeniu. Adoptată cu 60 de ani în urmă, CVRC și-a dovedit nu numai eficacitatea referitor la problemele pe care le reglementează, dar și durabilitatea, prin asigurarea standardului minim al protecției juridice a activității consulare pe care comunitatea internațională a înțeles să-l instituie în această materie. Desigur că, odată cu evoluția societății, se constată și o diversificare și multiplicare a solicitărilor de servicii de asistență și protecție consulară, dezvoltarea noilor tehnologii de comunicare și informatizarea procedurilor consulare, rațiuni de securitate și de protecție a informațiilor etc., care constituie doar o parte dintre provocările cărora statele trebuie să le facă față în gestionarea activității consulare și care ar putea justifica întrebarea: mai este relevant cadrul politic și juridic reflectat de CVRC pentru sec. XXI? În doctrină s-a propus chiar un cod consular care să completeze CVRC.⁶⁹ Convenția de la Viena din 1963 cu privire la relațiile consulare stabilește, însă, o limită pe care aceste viitoare acorduri trebuie să o respecte, referitoare la compatibilitatea cu principiile fundamentale ale sale: „Nici o dispoziție din prezenta convenție nu poate împiedica statele să încheie acorduri

⁶⁷ Uniunea Europeană, *Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene*, disponibilă la <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=DE>; Angel, I.M., op. cit., pp.630-631; Maftai, J., op. cit. (2022), pp. 23-26

⁶⁸ Apud Aceves, W.J. (1998), *The Vienna Convention on Consular Relations: a Study of Rights, Wrongs, and Remedies*, în *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, vol. 31, Nr. 2, p. 263

⁶⁹ Crosbie, W. (2018). *A Consular Code to Supplement the VCCR*, în *The Hague Journal of Diplomacy*, 13(2), pp. 233-243

internaționale care să confirme, să completeze sau să dezvolte dispozițiile acesteia sau care să extindă sfera lor de aplicare” (art. 73 alin. (2)), regulă confirmată și de art. 72 alin. (2) lit. b), potrivit căruia nu este considerat discriminatoriu „faptul că statele își acordă reciproc, prin cutumă sau prin acord, un tratament mai favorabil decât cel cerut de dispozițiile prezentei convenții.”

Bibliografie:

- Aceves, W.J. (1998), *The Vienna Convention on Consular Relations: a Study of Rights, Wrongs, and Remedies*, în *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, vol. 31, Nr. 2, pp. 257-324
- Ahmad, M.A. (1973), *L'institution consulaire et le droit international; étude de la Convention de la Vienne du 24 avril 1963 sur les relations consulaires et la pratique des États dans ce domaine*, LGDJ, Paris
- Anghel, I.M., (2011), *Dreptul diplomatic și Dreptul consular*, Ed. Universul Juridic, București
- Bonciog, A. (1996), *Drept consular*, Ed. Fundației „România de Măine”, București
- Bonciog, A. (2000), *Drept consular*, ediția a III-a, Ed. Fundației „România de Măine”, București,
- Brasiello, U. (1951), *Pretore "Gaiano" e Pretore "Imperiale"*, în Moschetti, G. (a c. di), *Atti del congresso internazionale di diritto romane e di storia del diritto*, Milan, pp. 149-166
- Braunstein, F., Pepin, J.F. (1991), *Ghid de cultură generală*, Ed. Orizonturi, Ed. Lider, București
- Cizek, E. (2002), *Istoria Romei*, Ed. Padeia, București
- Cocoș, Șt. (2000), *Drept roman*, Ed. All Beck, București
- Constantin, V. (2004), *Drept internațional public*, Ed. Universității de Vest, Timișoara
- Corm, G. (1999), *Europa și Orientul*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca
- Crosbie, W. (2018). *A Consular Code to Supplement the VCCR*, în *The Hague Journal of Diplomacy*, 13(2), pp. 233-243
- de Louter, J. (1920), *Le droit international public positif*, vol. II, Oxford University Press, London
- Dinh, N.Q (2009), *Droit international public*, 8-e edition, LGDJ, Paris
- do Nascimento e Silva, G. E. (1964), *The Vienna Conference on Consular Relations. The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 13, No. 4, pp. 1214-1254

- Drimba, O. (1997), *Istoria culturii și civilizației*, vol. 3, Ed. Saeculum I.O., Ed. Vestala, București
- Ecobescu, N., Bădescu, G. (coord.) (1975), *Relațiile consulare ale României. Culegere de tratate, convenții și acorduri*, Ed. Politică, București
- Geamănu, Gr. (1975), *Dreptul internațional contemporan*, vol. II, Ed. Didactică și Pedagogică, București
- Geamănu, Gr. (1983), *Drept internațional public*, vol. II, Ed. Didactică și Pedagogică, București
- Genet, R., (1931), *Traité de diplomatie et le droit diplomatique*, tome I, Ed. A. Pedone, Paris
- Jakotă, M.V. (1993), *Dreptul roman*, vol. I, Ed. Chemarea, Iași
- Lăpuște, I.-M. (2019), *Asistența și protecția consulară oferită cetățenilor europeni prin intermediul misiunilor diplomatice/oficiilor consulare ale României*, Revista Romana de Dreptul Muncii, nr. 3, 2019
- Lee, L.T. (1961), *Consular Law and Practice*, London
- Lee, L.T. (1990), *Consular Law and Practice*. Clarendon Press, Oxford
- Lee, L.T. (2008), *Consular Law and Practice*, Oxford University Press, New York
- Maftei, J. (2009), *Aspects de la codification du droit consulaire*, Acta Universitatis Danubius. Juridica, vol. 5, no.1, pp. 57-72
- Maftei, J. (2022), *Asistența consulară a cetățenilor – atribut al statului trimițător/Consular assistance and protection of citizens – attribute of the sending state*, Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale, Nr. 1, vol. 17/2022, pp. 16-29
- Maftei, J., (2010), *Activitatea consulară*, Ed. Didactică și Pedagogică, București
- Malița, M. (1975), *Diplomația. Școli și instituții*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Didactică și Pedagogică, București
- Maresca, A. (1972), *Recueil de cours. Les relations consulaires et les fonctions du consul en matière de droit privé*, Academie Internationale de la Haye
- Maresca, A. (1966), *Le relazioni consolari*, Giuffrè Editore, Milano
- Mazilu, D. (2003), *Diplomația. Drept diplomatic și consular*, Ed. Lumina Lex, București
- Meiggs, R. (1949), *A Note on Athenian Imperialism*, în *The Classical Review*, Vol. 63, No. 1, Cambridge University Press on behalf of The Classical Association, pp. 9-12

- Meitani, G.(1930), *Curs de drept internațional public*, Ed. Al.T.Doicescu, București
- Miga-Beșteliu, R. (2003), *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Ed. All Beck, București
- Minei, N. (1967), *De la imperiu la commonwealth*, Ed. Politică, București
- Molcuț. E., Oancea, D. (1997), *Drept roman*, Casa de editură și presă „Șansa” S.R.L., București
- Năstase D. (2006), *Drept diplomatic și consular*, Ed. Fundației „România de Mâine”, București
- Nicolson, H. (1966), *Arta diplomatică*, Ed. Politică, București
- Onișoru, G. (2007), *Relații internaționale*, Ed. Fundației „România de Mâine”, București
- Oppenheim, L. (1920), *International Law*, 3rd ed., Longmans, Green & Co., London;
- Oppenheim, L. (1955), *International Law, A Treaties*, vol. I, *Peace*, 8th ed., Longmans, Green & Co., London, New York
- Potemkin, V.P. et all. (1962), *Istoria diplomației*, Ed. Științifică, București
- Quigley, J.B., (2013), *Vienna Convention on Consular Relations: in Retrospect and into the Future*, in Southern Illinois University Law Journal, vol.38, Ohio State Public Law Working Paper No. 251, pp.1-25, disponibil la: <https://ssrn.com/abstract=2435151> sau <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2435151>
- Stuart, G. H. (1952), *American Diplomatic and Consular Practice*, Appleton-Century-Crofts, New York
- Tomulescu, C., (1958), *Manual de drept roman*, București
- von Miltitz, A. (1839), *Manuel des consuls*, Publisher Asher, Londres

- Adunarea Generală a ONU, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials*, A/RES/34/169 (Dec. 17, 1979), disponibil la <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/code-conduct-law-enforcement-officials>
- CIJ, *Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America)*, Judgment, I. C. J. Reports 2004, disponibil la <https://www.icj-cij.org/case/128>
- CIJ, *United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (United States of America v. Iran)*, disponibil la <https://www.icj-cij.org/case/64>
- Comisia ONU pentru Drepturile Omului, *Resolution 2002/77, The question of the death penalty*, E/CN.4/RES/2002/77, disponibilă la https://ap.ohchr.org/documents/sdpage_e.aspx?b=1&se=6&t=11

- Decretul Consiliului de Stat nr. 481/1972, publicat în Buletinul Oficial nr. 10/28 ianuarie 1972, disponibil la <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/75865>
- ONU (1949), *Yearbook of the International Law Commission*, p.46 și urm., disponibil la https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1949_v1.pdf
- ONU (1955), *Yearbook of the International Law Commission*, vol. I, disponibil la https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1955_v1.pdf
- ONU (1961), *Yearbook of the International Law Commission*, vol. II, disponibil la https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1961_v2.pdf
- ONU, *Convenția de la Viena din 1963 privind relațiile consulare*, disponibilă la: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=III-6&chapter=3&clang=_en
- ONU, *Protocolul opțional la CVRC referitor la soluționarea obligatorie a diferendelor*, disponibil la: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=III-8&chapter=3
- ONU, *Protocolul opțional la CVRC, referitor la cetățenia membrilor personalului consular*, disponibil la: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=III-7&chapter=3&clang=_en
- ONU, *United Nations Conference on Consular Relations, Volume I: Summary Records*, disponibil la https://legal.un.org/diplomaticconferences/1963_cons_relations/vol1.shtml
- Sen, B. (1975), *A diplomat's Handbook of International Law and Practice*, Haga, Boston, Londra
- Uniunea Europeană, *Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene*, disponibilă la [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=DE;](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=DE)